

Plan för integrering av hållbar utveckling i grundutbildningen

Bakgrund

Med anledning av förändringen i Högskolelagen har Rådet för grundutbildningsfrågor den 28 mars 2006 utsett en arbetsgrupp som fått i uppdrag att utarbeta en plan för integrering av hållbar utveckling inom Sahlgrenska Akademiens grundutbildningar. I arbetsgruppen har ingått lärar- och studentrepresentanter för vårdvetenskap, medicin och odontologi. Lärarrepresentant för vårdvetenskap har varit universitetslektor Barbro Robertsson, för medicin professor Gösta Axelsson och för odontologi docent Annika Ekestubbe (sammankallande). Studentrepresentanter har varit ordförande för respektive studerandeförening. Arbetsgruppen har biträttats av Sahlgrenska Akademiens miljösamordnare professor Mats Sandberg och biträdande miljösamordnare Ulf P Andersson. Arbetsgruppen har haft överläggningar under perioden april-september.

Begreppet hållbar utveckling

Begreppet hållbar utveckling introducerades för allmänheten i samband med den av FN tillsatta Brundtlandkommissionen för miljö och utveckling i mitten av 1980-talet. Brundtlandkommissionens definition av hållbar utveckling var att det innebar "en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov". Hållbar utveckling handlar därmed om att värna givna resurser. Det hållbara samhället ska genomsyras av demokratiska värderingar, medborgarna ska känna delaktighet och ha möjlighet att påverka och ta ansvar för utvecklingen. Hållbar utveckling handlar också om att nyttja givna resurser effektivt och att långsiktigt förvalta och investera i mänskliga sociala och fysiska resurser. Begreppet är medvetet mångtydigt för att kunna accepteras politiskt av olika länder och deras företrädare.

I en lång rad internationella möten har därefter lösningar på utvecklingsfrågorna diskuterats. Dessa har varit Stockholmskonferensen om den mänskliga miljön, FN-konferensen i Rio de Janeiro om miljö och utveckling, FN:s millenniedeklaration och världstoppmötet i Johannesburg om hållbar utveckling. Vid FN-konferensen i Rio uppmärksammades utbildningens betydelse för hållbar utveckling och vetenskapen om att människors lärande är centralt för hållbar utveckling har därefter betonats. FN har också bestämt att utbildning för hållbar utveckling ska vara ett prioriterat område 2005-2014.

Utbildning för hållbar utveckling bidrar till folkbildningen och bör syfta till att de lärande erövrar förmåga och vilja att verka för hållbar utveckling såväl lokalt som globalt. I den internationella dialogen har främst globala sammanhang och processer framhållits medan innehållet i utbildningen för hållbar utveckling på nationell nivå ännu inte har studerats i någon större utsträckning. Hittills har arbetet för hållbar utveckling oftast tagit sin utgångspunkt i miljödimensionen. År 2003 tillsatte utbildningsdepartementet en kommitté vars uppdrag var att göra en översyn av hur det svenska utbildningssystemet bidrar till hållbar utveckling och komma med förslag hur arbetet skulle kunna organiseras. Kommittén presenterade 2004 sin utredning i "Att lära för hållbar utveckling" (SOU 2004:14). I utredningen identifieras några karaktärsdrag som behöver känneteckna utbildningen i hållbar utveckling. Dessa är att lärandet skall

- vara integrerat och ämnesövergripande

- omfatta från dåtid till framtid och från globalt till lokalt
- använda demokratiska arbetssätt så att de studerande har inflytande över form och innehåll
- vara verklighetsbaserat
- inriktas mot problemlösning och stimulera till kritiskt tänkande

I utredningen betonas också att såväl utbildningens process som produkt båda är viktiga. Man konstaterar vidare att när det gäller universitet och högskolor förekommer det redan verksamheter som kan utgöra en god grund för att utveckla arbetet med hållbar utveckling. Utbildningsdepartementet har därefter tillsatt en intern arbetsgrupp som arbetar med att ta fram en nationell strategi.

Man kan därmed konstatera att utbildning anses vara en av nyckelfaktorerna till hållbar utveckling. Den kunskap studerande får under utbildningen tar de med sig ut i yrkeslivet. Därför förändrades högskolelagen i februari 2006. I Högskolelagens 1 kapitel 5§ står det nu angivet att högskolorna ”skall i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.” I arbetsgruppen har vi arbetat med begreppet hållbar utveckling med den definition som ges i högskolelagen.

Nuvarande utbildning i hållbar utveckling

Göteborgs universitet har en lång tradition av miljö och hållbar utveckling i utbildningen, redan 1969 gavs den första miljökursen. Idag existerar hållbar utveckling inte som eget ämnesområde men det finns inslag av hållbar utveckling i flera kurser och ämnesområden.

I kursregistret på Göteborgs Universitets hemsida har enstaka kurser och utbildningsprogram med inslag av miljö och hållbar utveckling tydliggjorts. Av det totala kursutbudet har drygt 19% av de enstaka kurserna en definierad huvudfrågeställning eller del av frågeställning inom miljö och hållbar utveckling. Inom programutbildningarna har 27% av utbildningsprogrammen antingen större inslag eller vissa inslag av miljö och hållbar utveckling.

Av Sahlgrenska Akademiens 19 utbildningsprogram har endast 5 program för närvarande vissa inslag av miljö och hållbar utveckling enligt universitets hemsida, nämligen Dietist-, Folkhälsovetenskapligt-, Läkare-, Sjukhusfysiker- och Tandteknikerprogrammet. Arbetsgruppen har därför gjort en inventering av i vilken utsträckning det även inom övriga utbildningsprogram redan förekommer eller planeras inslag av utbildning i hållbar utveckling och miljö. Inventeringen har genomförts på ett sådant sätt att företrädare för programmen själva har fått uppge om det redan förekommer sådan utbildning, vilken omfattning den har, på vilken kurs och termin utbildningen ges och vem som ansvarar för utbildningen på respektive program. Nedan presenteras de uppgifter vi har erhållit från de olika utbildningsprogrammen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att nuvarande utbildning i hållbar utveckling inom Akademiens grundutbildningar domineras av föreläsningar om miljöledningssystem inom ramen för en programinledande kurs. I det Folkhälsovetenskapliga programmet är den inledande utbildningen i miljö kopplat till hälsobegreppet och hållbar utveckling behandlas tematiskt under en senare kurs på programmet. På läkarprogrammet ges kurser i arbets- och

miljömedicin samt internationell medicin under utbildningens sista år. De flesta utbildningsprogram förefaller inte ha någon uppföljande utbildning senare i utbildningen. För flera program saknar vi uppgifter vilket kan tolkas som att någon utbildning inte förekommer, även om vi inte har meddelats att så är fallet. I inventeringsarbetet har vi också mötts av frågan om hur hållbar utveckling ska definieras. Det är därför sannolikt att det finns ytterligare inslag av hållbar utveckling i utbildningsprogrammen med anknytning till t.ex. hälsa, etik, epidemiologi och internationell medicin, men att detta är svårare att definiera som utbildning i hållbar utveckling eftersom begreppet i sig saknar tydlig definition.

<i>Program</i>	<i>Innehåll</i>	<i>Omfattning</i>	<i>Kurs</i>
Apotekare	läkemedel och miljö	2 tim	
Arbetssterapeut	i.u		
Audionom	i.u		
Barnmorske	människa, vårdande, hälsa, miljö		
Biomedicinsk analytiker	miljöledning	1 tim	Basal laboratorievetenskap
Biovetenskapligt läkemedel	i.u		
Dietist	i.u		
Folkhälsovetenskapligt	miljö och hälsa	4 tim	Introduktion
	miljöepidemiologi	tema	Epidemiologi termin 4
	Miljö, samhälle, hälsa	5p	valbar kurs
Logoped	i.u		
Läkare	arbets- och miljömedicin		Samhällsmedicin termin 9/10
	Internationell medicin		Internationell medicin termin 10
Receptarie	i.u		
Röntgensjuksköterska	i.u		
Sjukgymnast	i.u		
Sjukhusfysiker	i.u		
Sjuksköterska	miljöledning	1 tim	Introduktion
Specialistsjuksköterska	i.u		
Tandläkare	miljöledning	2 tim	Introduktion
Tandhygienist	miljöledning	2 tim	Introduktion
Tandtekniker	miljöledning	2 tim	Introduktion

i.u = ingen uppgift

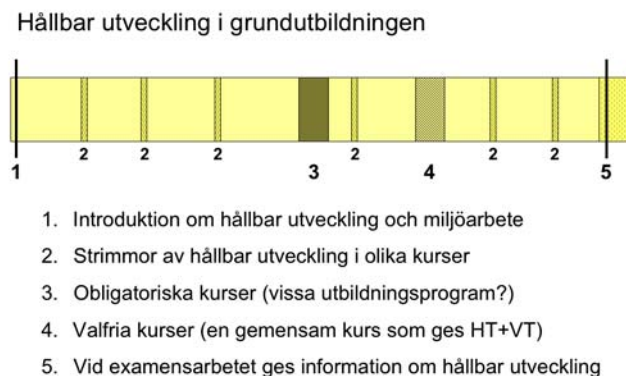
Förslag på utbildning i miljö och hållbar utveckling vid Sahlgrenska Akademiens grundutbildningar

Arbetsgruppen har valt att inte göra en tydligare definition av begreppet hållbar utveckling än den som ges i högskolelagen. Vi har också valt att delvis utgå från miljödimensionen av begreppet hållbar utveckling och att planera för en utbildning som omfattar såväl studenter som lärare.

- Inledningsvis föreslår vi att det i samtliga utbildningsplaner finns angivet ett hälsovetenskapligt mål. Det kan formuleras enligt följande:

Visa förmåga till insikt om att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.

Vårt förslag på hur utbildning i hållbar utveckling för studenter på Sahlgrenska akademins programutbildningar kan organiseras presenteras översiktligt i nedanstående figur.

- Samtliga utbildningsprogram inleds med en introduktion om begreppet hållbar utveckling och det miljöledningssystem som inrättades vid akademien under 2005 på uppdrag av GU och regeringen. Det ges som en 1-2 timmars föreläsning av Akademiens miljösamordnare.
- Därefter bör hållbar utveckling och miljö finnas som en ”strimma” i hela utbildningen och synliggöras i kursplaner och vid examinationer. Exempel på en sådan ”strimma” som bör finnas på alla program är Läkemedel i miljön. För andra ”strimmor” ska externa föreläsare kunna inbjudas.
- En återkoppling till den inledande utbildningen sker i samband med introduktionen av examensarbetet och i examensarbetet ingår en analys av hållbar utveckling inom det valda ämnesområdet.
- Många av Sahlgrenska akademins programutbildningar har redan idag valfria kurser och vi föreslår att det finns akademigemensamma valbara kurser. Exempel på sådana kurser skulle vara *Miljö, samhälle, hälsa, 5 poäng* som idag ges som valbar kurs på det Folkhälsovetenskapliga programmet och kursen i *Internationell medicin, 10 poäng* på Läkarpogrammet.
- Vi föreslår också ett pilotprojekt på någon institution med intresse av att införa en obligatorisk kurs i hållbar utveckling på något utbildningsprogram.
- Det bör också ske en inventering av hur andra högskolor t.ex. Chalmers, Linköpings universitet har implementerat hållbar utveckling i sina grundutbildningar. Det arbetet kan ske via högskolornas miljöenheter.
- För lärarnas utbildning i hållbar utveckling ska kurser anordnas inom GU:s kompetenscatalog.

Beräknade resurser

Introduktionen om miljöledningssystem vid akademien och begreppet hållbar utveckling beräknas omfatta 20% av en lärartjänst, en post som tagits upp i miljöledningsbudgeten för 2007.

För de strimmor av hållbar utveckling som förekommer genom hela utbildningen i olika kurser bör extra medel från miljöledningsbudgeten fördelas till institutionerna. Till miljöledningsbudgeten bör anslås extra medel om minst 190 000 kr dvs. 10 000 kr per utbildningsprogram.

För de akademigemensamma kurserna behöver extraresurser anslås. För kursen *Miljö, samhälle, hälsa, 5 poäng* skulle extra medel om ca. 100 000 kr behöva anslås.

Fortsatt arbete med integrering av hållbar utveckling i grundutbildningen

För det fortsatta arbetet med implementeringen av hållbar utveckling i grundutbildningen föreslår vi att arbetsgruppen fortsätter att träffas ett par gånger per år för uppföljning och kontakt med Akademiens miljöråd.

Referenser

Högskolelagen <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19921434.htm>

Högskoleförordningen <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19930100.htm>

Att lära för hållbar utveckling SOU 2004:104.

Göteborgs universitet, Miljöarbete www.mls.adm.gu.se

<http://utbkat.gu.se/miljoindex.html>

www.svenskaekodemiker.se